

ironar, V. pare Empatrullar, V. patoll Empatui-
fiar, V. pitof Empatx, empatxador, empatxament,
empatxar, empatxonar, empatxós, V. apè. a EMPAI-
TAR Empatxorrar-se, empatxós, empatxurri-se, V.
empaitar Empavesada, empavesar, empavesat, V.
pavès Empavesc, empavescar, encreuament d'enves-
car amb empastifar Empavonar, V. paó

Empavorada, 'pluja barrejada amb vent' (Santanyí),
i mall. vg. pavora 'pólvora', pavora de duc 'lesca de
pa amb vi negre i sucre' (Binissalem): és clar que vén-
nen de PŪLVĒRA, però com que això de «la repugnà-
ncia del vulgus per les paraules esdrúixoles» (AlcM)
no és res més que una excusa per fugir de proble-
mes (no hi ha tal cosa fora d'Aragó i el Ross.), cal
sospitar influència mossàrab, partint d'empolbarada (o
al-polb- > anpolb-), amb reducció de olb a ob i des-
prés metàtesi vocàlica davant l'accent, ço que expli-
caria d'un sol cop les quatre innovacions.

Empebrada, empebrament, empebrar, -brat, V. pe-
bre Empecadar, V. pecar Empeçolada, empeçolar,
V. peçol (PEU) Empeçonar, V. peçó (PEU) Em-
pedalec, V. empeder

EMPEDER, 'propens a un mal, a una flaca', mot
peculiar de les Balears i del Baix Ebre, d'origen in-
cert; sembla pressuposar una base com *IMPEDITARIUS
o *IMPEDITORIUS, però no és clar si és això o bé el
terme medical grec ἐμπαθής 'malaltís', ni quins foren
el significat i el mode formatiu originaris de tal mot:
si seria partint de la idea de 'impedit o tolit per un
mal' (cf. ross. empedalec 'invàlid') o partint de 'estíp-
tic, que pateix de restrenyiment' (i llavors podria ser
un derivat negatiu de PEDITARE 'fer pets'); hi ha
raons que semblen inclinar-nos més cap a ἐμπαθής.
□ 1.ª doc.: 1803, Belv.: «empeder: estíptico, stip-
ticus».

Lab. 1839: «e., adj. med. astringent, lo que té vir-
tut d'apretar y estrènyer, estí(p)tico, stipticus. / Lo
que està estret y no pot obrar, estíptico». Significat
que AlcM declara no comprovat, però Belv. i Lab.
1839 mereixen bastant de fe; d'ells el copiaren evi-
dentment els altres diccs. allí citats, i possiblement
també Febrer i Cardona («stíptico, -icus»), que si
bé dóna el vocabulari menorquí de princ. S. XIX, tam-
bé en algun altre cas sembla seguir les petjades de
Belv.; no sabem què pensar del dicc. de Tarongí, que
copia al peu de la lletra la definició de Lab. 1839,
però com que quasi mai aquest dicc. mallorquí no
s'aparta dels mots i definicions del DAmén. i a penes
sembla haver tret res dels diccs. del Princ., el fet
d'haver repellit en aquest cas el seu model DAmén.
podria entendre's en el sentit que aquesta acc. li era
coneguda d'alguna part de la societat mallorquina i li
sembla preferible a la del DAmén.

Aquest porta «empader adj. el que se avergüenza
con facilidad, / tímido, encogido»: «qui vol mal a
s'empader, el m'ha fet gran conseyer» 'se necesita de
mucho despejo y abertura de genio para tratar y con-

versar en los palacios'. El Dag.: reprèn com a mallor-
quina aquesta explicació del DAmén., junt amb el re-
frany; i hi afegeix una acc. pollencina: «coparticipe
en una pena; ex. jo en som empader: jo també en pa-
teixo», que no manca d'afinitat semàntica amb la de
Belv. i Lab. (no figura el mot en el DFgra.).

Ningú no ha suggerit res de l'etimologia, ni tan
sols Moll, que va assenyalar en el lèxic de la seva
monografia del parlar de Ciutadella com a men. am-
padé «perseguit d'un mal, qui sofreix d'un mal», ex.:
som molt empeder de mal de cap, i contrastant-ho
amb l'Illa Major, car els mallorquins l'usarien només
per a 'empegueïdor, tímido per al tracte' (MiscAlcover,
437). D'altra banda és també d'Eivissa «empadé: pro-
penso» (PzCabr.). I fora d'això només el concixem
del Baix Ebre: el tortosí Vergés Paulí defineix am-
pedé com a «perjudicat (d'un mal), propens a (un
mal)», i l'usa així «si està de bon teque mos contesta
al consonant, però si no li ve de clics —i d'això n'és
ampadé— mos envia a filar o a pastar fang», «sempre
estava de bon teque, i n'era ampedé d'això que fan
los sastres: retallar» (Espurnes de la Llar v, 45, 129).
Mestre i Noé definia el tort. ampedé «propens a una
malaltia» (BDC III, 83); i un pastor de Xerta explicà
a Amades que ampadé és «malaltís, propens a la con-
tracció de malalties» (BDC XIX, 77). És possible que
en altre temps el mot vagi arribar una mica més al
Nord, fins a les Garrigues almenys (veg. ampudé/
embuder, a Alcanó, supra, EMBUT).

El mot s'assembla bastant, i en part coincideix amb
el sentit, del gr. ἐμπαθής pròpiament 'apassionat',
etc., mot clàssic, deriv. de πάσχω 'pateixo' i afí a
παθήρης 'sofrent', però que també tingué el sentit
especial de 'malaltís', amb el qual l'usà Hermògenes
(S. II d. C.) en el seu tractat de Medicina. ¿Seria lícit
en un cas així admetre un hellenisme? En mots de
ciències biològiques i de metgia, en principi, no ens
sobta gens. Val a dir que, així i tot, fa escrúpol, sobre-
tot essent un mot sense continuació fora del català, i
més essent un terme només de les Illes i del Baix Ebre
i no havent-n'hi doc. antiga; també perquè hauríem
cregut que la terminació correspongués a -er -ARIUS.

Solament ens quedaria l'escapatòria d'un terme mig-
savi de metges medievals, que fidels a alguna escola
mèdica de grans pretensions sàvies (com la de Mont-
peller o la de Salern) hagués arribat a popularitzar el
mot en algunes comarques catalanes (potser gràcies
a l'aportació occitana a la reconquesta de Tortosa i de
les Illes), estergint grosserament la terminació -έξ
del neutre grec (ἐμπαθής) com a -er i no obstant so-
noritant una -r- o -θ- de l'ètimon.

Restem tanmateix, amb dubtes, perquè igualment
podria ser una formació sobre IMPEDIRE, en un sen-
tit com el del modern impedit 'invàlid, tolit', com ja
deia, més o menys, JoMartorell, si bé parlant de ba-
tallar: «se tornaren a levar altra volta e tornaren a fer
armes; mas staven molt empeditis lo hu e l'altre, que
no-s podien dar tants colps» (Ag. I, 215). Val a dir
que una formació com *IMPEDIT-ARIUS, si no suscita-
ria objeccions fonètiques serioses (sobretot podent ser